

NEO pětifaktorový osobnostní inventář (NEO FFI)

První verze pětifaktorového modelu popisu osobnosti, která byla sestavena v roce 1985 P. T. Costou a R. R. McCraem, vychází z tzv. Goldbergovy lexikální hypotézy. Podle ní jsou důležité individuální odlišnosti zakódované v samotném jazyce. Čím jsou tyto odlišnosti významnější, tím se také častěji uplatňují v běžné každodenní komunikaci. Můžeme je pak zachytit jako jednotlivá slova. Na základě Goldbergovy hypotézy se začala sestavovat taxonomie přídavných jmen, které při popisu osobnosti používáme. Ze slovníku byly vybrány příslušné termíny a faktorovou analýzou se zredukovaly na rysové faktory. Bylo identifikováno pět všeobecných dimenzí popisu osobnosti: neuroticismus, extraverte, přívětivost, svědomitost a otevřenost vůči zkušenosti. Postupně byly vytvořeny tři verze NEO inventářů NEO Personality Inventory (NEO-PI) (Costa, McCrae, 1992), revidovaná verze NEO-PI-R (Costa, McCrae, 1992) a NEO-FFI (Costa, McCrae, 1992). Českou verzi NEO-FFI vytvořili Martina Hřebíčková a Tomáš Urbánek v roce 2002. Ve výzkumech se NEO dotazníky hodí zejména v pracích, které se soustředí na zjišťování míry jednotlivých odlišností v osobnosti.

Respondent pomocí škály od 1 do 5 (vůbec nevystihuje – zcela vystihuje) hodnotí jednotlivé výroky ohledně své osobnosti. Z dotazníku zjišťujeme celkový skór jednotlivých faktorů každého participanta, přičemž některé typy výroků mají reverzní škálu. Skór každého faktoru dosáhneme jednoduchým sečtením bodů u jednotlivých položek, které sytí daný osobnostní faktor. NEO pětifaktorový osobnostní inventář měří následujících 5 obecných dimenzí osobnosti:

- **Neuroticismus (Neuroticism)**

Neuroticismus je škála, která vypovídá o emoční stabilitě, nebo labilitě. Tato škála měří, jak daný člověk prožívá negativní emoce, jako je například strach a rozpaky. Vysokého skóru na škále neuroticismu dosahují lidé, kteří jsou psychicky nestabilní. Podle Costa a McCrae značí emocionální nestabilitu obtížné vyrovnávání se s problémy, které mohou nastat v každodenním životě (Hřebíčková, 2004). Tito lidé se snadno uvádí do rozpaků, pociťují nervozitu a mnohem intenzivněji prožívají emoce jako je například smutek (zažívají tedy větší obtíže při překonávání negativních prožitků). Hůře zvládají stresové situace a mají horší sebekontrolu. Emočně stabilní jedinci jsou naopak vyrovnaní, klidní, lépe zvládají stresové situace, nedají se snadno vyvést z míry, působí vyrovnaně a bezstarostně. Na této škále nalezneme položky poukazující

na depresi (4 položky), úzkostnost, (3 položky), zranitelnost (2 položky), rozpačitost (2 položky) a hněvivost (1 položka).

• **Extraverze (Extraversion)**

Extraverze jako osobnostní rys je součástí mnoha dotazníků a inventářů. Jde o vyjádření určitého stylu interpersonálního chování. Hřebíčková (2004) uvádí, že extroverti (tedy lidé, kteří mají na této škále vysoký skóre této škále) jsou společenšší, hovorní, přátelšší, veselí, optimističtí, aktivní a můžeme je popsat jako sebejisté osoby. Tito lidé jsou rádi částí nějaké skupiny a vyhledávají společenské události. Nízký skóre na této škále je nazýván „Introverze“. Není ovšem opakem extroverze, ale spíše její nepřítomností (Costa, McCrae, 1992). Introvertní lidé jsou zdrženliví, vyrovnaní a samostatnější. Jejich zdrženlivost není podnícena sociální fobií, ale spíše touhou po samotě a menším nutkáním po kontaktu s ostatními lidmi. Tato škála zahrnuje pozitivní emoce (4 položky), aktivitu (3 položky), družnost (2 položky), vyhledávání vzrušení (1 položka), vřelost (1 položka) a asertivitu (1 položka).

• **Otevřenost vůči zkušenostem (Openness)**

Tato dimenze postihuje určitou míru zaujetí pro nové zážitky, dojmy a zkušenosti. Osoby s vysokým skóre mají živou představivost, jsou více vnímavé k emocím (negativním i pozitivním), jsou více citlivé na estetické podněty. Podporují nové myšlenky a nekonvenční hodnoty. Takové jedince můžeme popsat jako intelektuálně zadatné, ochotné experimentovat a utvářet nové normy (Hřebíčková, 2004). V ostatních osobnostních inventářích a dotaznících bývá tato škála často spojována s kultivovaností, inteligencí, případně intelektem. Lidé, kteří na této škále dosahují nižších skóre, často zastávají konzervativní postoje, mají sklony chovat se podle konvencí a dávají přednost již osvědčeným věcem. Otevřenost vůči zkušenostem je tvořena estetikou (3 položky), idejemi (3 položky), hodnotami (2 položky), činnostmi (2 položky), fantazií (1 položka) a prožíváním (1 položka).

• **Přívětivost (Agreeableness)**

Stejně jako extraverzi ji charakterizuje interpersonální chování. Lidé, kteří dosahují v této dimenzi vysokého skóre, jsou především charakterističtí altruismem. *„Takoví lidé mají pro druhé pochopení a porozumění, projevují jim přízeň, chovají se k nim laskavě a vlídně. Jsou vždy ochotni pomáhat a jsou přesvědčeni, že ostatní zase budou pomáhat jim. Mají sklon důvěřovat druhým lidem a dávají přednost spolupráci“* (Hřebíčková, 2004).

Jednici s nízkým skóre se vyznačují nepřátelstvím, egocentričností. Prosazují soutěživost před spoluprací a mají tendenci znevažovat záměry druhých lidí. Nízké skóre může také poukazovat na paranoidní, antisociální, nebo narcistickou poruchu osobnosti. Přívětivost obsahuje otázky na altruismus (5 položek), poddajnost (3 položky), důvěru (2 položky), upřímnost (1 položka) a jemnocit (1 položka).

- **Svědomitost (Conscientiousness)**

Poslední škála se odkazuje na určitý druh sebekontroly, který můžeme vztáhnout k procesu plánování, organizace a realizace úkolů. Lidé, kteří mají na této škále vysoký počet bodů, mohou být popsáni jako ctižádostiví, systematicky založení, vytrvalí, cílevědomí, pilní, pořádní a disciplinovaní. Tyto vlastnosti mají pozitivní vliv a vztah jak k pracovním, tak ke studijním výkonům. Negativem těchto charakteristik je, že pokud člověk překročí zdravou míru, tak se u jedince může objevit například workoholismus, přehnaná pořádkumilovnost, nebo pedantičnost. Jednici s nízkým skóre jsou popisováni jako nestálí, nedbalí a plní své cíle s malým zaujetím. Tato dimenze se zaměřuje na zodpovědnost (3 položky), disciplínu, (3 položky), usilování o dosažení cílů (3 položky) a pořádnost (3 položky).

Použitá literatura:

Costa, P., T., Jr., McCrae, R., R. (1992): Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) manual. Odessa, FL: *Psychological Assessment Resources*.

Hřebíčková, M. (2004): neo - pi - r. NEO osobnostní inventář (podle NEO - PI - R P. T. Costy a R. R. McCraee). Praha: Testcentrum.

Vůbec nevystihuje	Spíše nevystihuje	Něco mezi	Spíše vystihuje	Zcela vystihuje
1	2	3	4	5

1. Hned tak se jen neznepokojím
2. Mám rád kolem sebe mnoho lidí
3. Nerad ztrácím svůj čas denním sněním
4. Snažím se být zdvořilý ke každému, koho potkám
5. Svě věci udržuji v pořádku a čistém stavu
6. Často se cítím horší než ostatní
7. Snadno se rozesměji
8. Když si osvoji již vyzkoušený postup, jak něčeho dosáhnout, držím se ho
9. Často se dostanu do sporu se svou rodinou nebo se spolupracovníky
10. Svůj čas si dovedu dobře organizovat tak, abych všechny věci vyřídil včas
11. Pokud jsem vystaven velkému stresu, mám občas pocit, že se hroutím
12. Nepovažuji sám sebe za příliš veselého
13. Jsem fascinován motivy, které nalézám v umění a přírodě
14. Mnozí lidé si o mě myslí, že jsem egoistický a sobecký
15. Nejsem příliš systematickým člověkem
16. Jen zřídka se cítím osamělý nebo smutný
17. Velmi rád se bavím s jinými lidmi
18. Myslím si, že je zbytečné, aby lidé naslouchali rozdílným názorům významných osobností, protože si z nich stejně nedovedou žádný vybrat
19. Raději bych s ostatními spolupracoval než s nimi soupeřil
20. Pokouším se o splnění všech svěřených úkolů s maximální svědomitostí
21. Často se cítím napjatý a nervózní
22. Jsem rád tam, kde se něco děje
23. Poezie na mě má malý nebo vůbec žádný vliv
24. Jsem náchylný k tomu, že znevažuji názory jiných a stavím se k nim skepticky
25. Mám přesně vymezené cíle a pracuji systematicky na jejich dosažení
26. Mnohdy se cítím zcela bezcenný
27. Raději bývám sám, než ve společnosti lidí
28. Často si doma připravuji nová nebo cizokrajná jídla nebo si je objednávám v restauraci
29. Věřím tomu, že pokud bych to dovolil(a), tak by mě většina lidí využila pro své cíle
30. Promarním mnoho času, než začnu s prací

31. Zřídka kdy pocítím strach nebo úzkost
32. Často mám pocit, že překypuji energií
33. Jen zřídka kdy si povšimnu nálady nebo pocitů, které vyvolávají okolní vlivy
34. Většina lidí, které znám, mě mají rádi
35. Pracuji tvrdě na dosažení svých cílů
36. Často mě rozčílí způsob jednání ostatních lidí se mnou
37. Jsem radostný, dobře naladěný člověk
38. Věřím tomu, že bychom měli při rozhodování v závažných životních situacích brát v úvahu názory lidí, kterých si vážíme
39. Někteří lidé mne považují za chladného a vypočítavého
40. Pokud něco slíbím, vždy to dodržím
41. Pokud se něco nedaří, až příliš často se tím nechám odradit a mám pocit, že to vzdám
42. Nejsem příliš radostným optimistou
43. Při čtení poezie či pohledu na umělecké dílo se mnohdy chvěji vzrušením
44. Ve svých názorech jsem tvrdošíjný a neústupný
45. Někdy na mě není takové spolehnutí, jaké by mělo být
46. Jen zřídka kdy jsem smutný nebo depresivní
47. Vedu život v rychlém tempu
48. Nezájímám se o spekulace na téma podstaty vesmíru nebo smyslu bytí člověka
49. Většinou se pokouším být ohleduplný a citlivý
50. Jsem výkonná osoba, která svou práci dotáhne do konce
51. Často se cítím bezmocný a chci, aby mi někdo pomohl vyřešit mé problémy
52. Jsem velmi aktivní osoba
53. Jsem chtivý vědění
54. Pokud někoho nemám rád, dám mu to najevo
55. Snad nikdy nebudu schopen uvést pořádek do svého života
56. Mnohdy se tak stydím, že bych se nejraději schoval
57. Nebaví mě vést druhé lidi
58. Často si rád pohrávám s teoriemi nebo abstraktními myšlenkami
59. Je-li to nutné, neváhám manipulovat lidmi, abych dosáhl toho, co chci
60. Usiluji o dokonalost ve všem, co dělám

Neuroticismus

-1 +6 +11 -16 +21 +26 -31 +36 +41 -46 +51 +56

Extraverze

+2 +7 -12 +17 +22 -27 +32 +37 -42 +47 +52 -57

Otevřenost

-3 -8 +13 -18 -23 +28 -33 -38 +43 -48 +53 +58

Přívětivost

+4 -9 -14 +19 -24 -29 +34 -39 -44 +49 -54 -59

Svědomitost

+5 +10 -15 +20 +25 -30 +35 +40 -45 50 -55 +60

Normy

N=945, 14-81 let, prům.věk 24,35

Neuroticismus 35,96 SD=7,62

Extraverze 41,24 SD=6,78

Otevřenost 38,09 SD=5,79

Přívětivost 42,18 SD=5,70

Svědomitost 40,16 SD=7,38

Jméno a příjmení:

Datum:

1.	31.
2.	32.
3.	33.
4.	34.
5.	35.
6.	36.
7.	37.
8.	38.
9.	39.
10.	40.
11.	41.
12.	42.
13.	43.
14.	44.
15.	45.
16.	46.
17.	47.
18.	48.
19.	49.
20.	50.
21.	51.
22.	52.
23.	53.
24.	54.
25.	55.
26.	56.
27.	57.
28.	58.
29.	59.
30.	60